

már egészen elmérgesedett. Heves cikkek követelik, hogy az 1940-es népszámláláskor a magyarokat és székelyeket külön nemzetiségeknek tekintsék. Ilyenformán a magyarság száma jóval a millió alulra süllyed, ami már nem jelent veszedelmet a román államra nézve. A dunamenti népek nagy közös érdekeit nézve azonban aggodalommal kell megállanunk eme román pszichózis előtt, mert mind a románságra, mind a magyarságra nagy veszedelem származhat abból, ha e két nép egymásról a valóságnak meg nem felelő illúziókat táplál. Amíg ez illúziókkal a román nép le nem számol, addig mindig elsősorban őt fenyegeti az a veszedelem, hogy messze erején felüli dologra vállalkozik, mikor el akar románosítani 500.000 egyetlen tömbben élő, erős magyar érzésű székelyt. Kívánjuk az Astrának és az egész román népnek, hogy mielőbb revidálja ezeket az illúziókat és térjen rá előbbi sikeres munkájának útjaira, a falusi tömegek kultúrájának terjesztésére és elmélyítésére.

ERDÉLYI SÁNDOR

A MAGYAR KÖZIGAZGATÁS MEGÚJULÁSA

ABELÜGYMINISZTER költségvetési beszédében bejelentette, hogy a következő évben átfogó és szerves közigazgatási reformmal lép a törvényhozás elé.

Sajnálatos végzet az Magyarországon, hogy a béke évtizedeiben a kényelemszeretet és a hatalmon levők rövidlátása rendszerint megakadályozza a szükséges átalakulások keresztülvitelét és nagy reformjainkkal többnyire akkor kellett foglalkoznunk, amikor az ország számára felvetődött a lét vagy nemléte kérdése. Az unalomig szoktuk ismételni erre azt a példát, hogy társadalmi és politikai átalakulásainkra 1790-től 1848-ig csaknem hat évtized állott rendelkezésre. Az uralkodó és a nemesség között a birtokállagra vonatkozólag 1790-ben kötött megegyezés alapján azonban a reformokat eltemettük, hogy 1848-ban a kettős monarchia államszerkezetének bomlása és a magyar állam legsúlyosabb küzdelmének idejében hirtelenül és megfelelő előkészítés nélkül valósítsuk meg.

Ugyanez a helyzet most is. A huszas évek neobarokk uralma idején békebontók vagy legjobb esetben fantasztá idealisták számába mentek azok, akik rámutattak arra, hogy ez az évtized lenne alkalmas a nagy átalakulások békés keresztülvitelére, mert Európa kényszerű egyensúlyi helyzete nem sokáig tart és ha ezeket az éveket nem használjuk fel a belső megerősödéssre és átalakulásra, akkor a tovább nem odázható reformokat akkor kell majd megvalósítanunk, amikor Európa egyensúlyi helyzete megbomlik és nekünk nagy nemzeti céljainkat a belső átalakulás nehézségeivel küzdve kell majd megközelítenünk.

Mindenesetre örvendetes, hogy végre a felelős kormányzati tényező is a szerves közigazgatási reform talapzatára helyezkedett és ezzel igazat adott azoknak, akik a magyar végrehajtó hatalom szervezetét és cselekvési módját a mai idők szükségleteihez képest elmaradottnak és nagy feladatok megoldására képtelennek minősítették. Viszont jellemző, hogy a belügyminiszternek az állami élet nézőpontjából döntő jelentőségű nyilatkozata

elenyészően csekély érdeklődést és visszhangot váltott ki, pedig abban a szakemberek többségétől kezdve az utolsó napszámosig mindenki megegyezik, hogy végrehajtó hatalmunk valóban gyökeres átalakulásra szorul: az egész ország visszhangzik a közigazgatás elleni panaszoktól.

Mondhatják sokan és nem alaptalanul, hogy a magyar közigazgatásra is áll a Stuart Máriára mondott tétel: jobb a hírénel. A tárgyilagos szemlélőnek el kell ismernie azt, hogy közigazgatásunk egyes szolgálati ágai és a közszolgálati alkalmazottak jelentékeny rétege a rossz rendszerben is eredményesen működik és a köztisztesség nézőpontjából mindenesetre sokkal kedvezőbb képet mutat, mint nem egy szomszédos vagy akár nyugati állam közigazgatása. Ez azonban nem változtat azon, hogy a szakértők látják a mély szakadékokat, a nehézkes áttételeket és a munkateljesítményhez képest csekély eredményt, a közönség pedig érzi, hogy bánásmód, jóakarát és főleg gyorsaság tekintetében sok kívánnivaló van hátra.

Ha egyszer a köztudatba ment át a változtatás szükségessége, akkor a változtatást megakadályozni senkinek sem lehet; csak arról lehet szó, hogy az elkeseredés áradatát levezessük-e megfelelő csatornával, vagy pedig a gátakat rombolva ömöljék-e széjjel a közélet árterületén. Meg kell tehát állapodnunk abban, hogy közigazgatási reformra sürgős szükség van és ezt nemcsak a közönség várja, hanem már a felelős kormánytényező is célkitűzései közé sorozza.

Nem lehet célunk az, hogy itt a magyar közigazgatás hibáit, jellemző helyzetét újból felvázoljuk, hiszen ezt nemrégén megtettük (Közigazgatásunk teherpróbája. XXXVI. kötet, 5. l.). Most inkább arra kell törekednünk, hogy a várható reform alapelveit világítsuk meg szakszerűen a nagyközönség szemszögéből.

Ebben tekintetben nagy szolgálatot tesznek azok a szakértők, akik állandóan figyelemmel kísérik a közigazgatás hibáit és javaslatokat tesznek az átalakítás menetére vonatkozólag. Különösen fontos azoknak a szerepe, akik hivatalos minőségükben, a kormányzati tényezők bizalmából az előkészítés munkájában résztvehettek.

Mielőtt tehát a belügyminiszternek célkitűzéseire és a tervezett reform egész tartalmára kitérnénk, nem lesz érdektelen, ha a hivatalos előkészítőnek, a nagytudású Mártonffy Károlynak legutóbb megjelent szép könyvéről emlékezünk meg, mert itt belpillanthatunk a hivatalos álláspont rejtelmeibe.

Mártonffy könyve, A magyar közigazgatás megújulása (1939), elsősorban a közigazgatás korszerű szervezésének szükségét igazolja. Nem osztjuk ugyan azt a megállapítását, hogy a helyzet most már megérett, mert a kinevezési és választási rendszer körüli vita elült és abban a kérdésben is kialakult az egységes közvélemény, hogy részleges vagy egységes legyen-e a közigazgatási reform? Amint nagy mesterünk, Concha Győző több alkalommal, így különösen a jelszavakról tartott gyönyörű előadásában erre rámutatott, a magyar közönség végtelenül kevés érzéket tanúsít a nagy kérdések iránt és nem képes a jelszavakon túlemelkedni. Minthogy az utolsó évtizedekben — de csakis akkor — a választási rendszer a nemzeti érzéssel és a parlamentarizmussal azonosított alkotmánnyal volt egyértelmű, a közönség ma sem gyógyult ki ebből a téves hiedelemből és legutóbb is akadtak ezzel az áramlattal számoló tekintélyes emberek is.

Kétségtől igaza van Mártonffynak abban, hogy a mai időknek a szervezés gondolata a vezéreszméje és a helyes szervezésen fordul meg a nemzetek jó és balsorsa. Elérkezett végre az önvizsgálat ideje és ha ez az önvizsgálat azzal az eredménnyel jár, hogy a bürokráciával le kell számolnunk, akkor le kell vonnunk a következtetéseket. A közigazgatás az állam-

vezetés problémája; ebbe tartozik bele az a folyamat is, amit racionalizálásnak nevezünk. Nem örök meddőségre kárhozott eszmék megszállottjai azok, akik a közigazgatáson javítani akarnak, hanem az igazi jó hazafiak. Végre meg kell szünnie annak, hogy, amint Herman Ottó mondotta, Magyarország két képe legyen: Magyarország a jelentésekben és Magyarország a valóságban. Természetes, hogy az átalakulásnak nagy belső akadályai vannak: Hóman Bálint mutatott rá élesen arra, hogy a bürokrácia a legnagyobb ellenálló erő.

Mártonffy szerint meg kell figyelni a nagy államvezetők munkamódszereit és munkamenetét: Stein báró vagy Salazar működéséből sokat tanulhatunk. Nagy kérdés azonban, hogy ha ezeket a kiváló képességű egyéneket követjük, nem esünk-e abba a túlzásba, hogy egészen kivételes tehetségek munkateljesítményeit kívánjuk közönséges emberektől?

Mártonffy részletesen ismerteti a közigazgatás megjavítására irányuló külföldi és hazai törekvéseket (Tardieu, Bardoux, Madariaga). A belga és amerikai törekvések ismertetése után bőven foglalkozik Magyar Zoltán működésével. Kétségtelen, hogy nálunk a legmélyebben Magyar hatolt be a közigazgatás belső lélektani és külső hatalmi körének ismeretébe. Megállapításai többnyire feltétlenül helyesek, különösen az, hogy a közigazgatás vezetése tulajdonképpen a miniszterelnök feladata lenne és éppen úgy szükség van közigazgatási vezérkarra, mint ahogy hadműveletek sem képzelhetők katonai vezérkar nélkül. Mi legfeljebb azt írhatjuk a tiszta szándékú és nagy tudású Magyar terhére, hogy túlhosszú időt fordított olyan tényállások részletes megállapítására, amelyeket minden szakértő úgyis ismert és ezzel elszalasztotta azt a lélektani pillanatot, amikor a reformra a helyzet érett volt és részletes javaslatai keresztülmehtek volna a törvényhozás retortáin.

Mártonffy könyvében aztán szemlét tart a magyar közigazgatási reformtörekvéseken. Kár, hogy nem jutott hely az 1891-es és 1914-es kísérleteknek, azonban a szerző jó szolgálatot tett azzal, hogy a régi kezdeményezéseket, így Mária Teréziának kevesektől ismert főispáni utasítását hozzáférhetővé tette. Szemlét ad a huszas évektől kezdődőleg megindult mozgalmakról. Ezek többé-kevésbé mind meddők maradtak. A közigazgatás lényegének félreismerésén és a merő üzemszerűsége alapuló Fayol-rendszer életbe nem lépett terméke volt a közigazgatási adattárak létesítése, amelyek semmi haszonnal nem jártak. Az Országos Takarékosági Bizottság működése valamivel többet jelentett, azonban itt az volt a baj, hogy nem szerves átalakításra, hanem takarékoságra kellett törekedni és így csak melléktermékként állhatott elő ez a reform körébe sorozható jelenség. Meddő maradt az ügyrend átalakítására vonatkozó törekvés is. Az 1929. évi ú. n. Örfly-rendelet, amelybe e sorok írójának is nem egy gondolata belekerült, a kontraszelekció elvét megtestesítő neobarokk bürokrácia ellenállásán tört meg. A közigazgatás racionalizálásának kormánybiztosa, aki 1931-ben kezdte működését, figyelemreméltó és szép munkálkodást fejtett ki. Amint azonban már rámutattunk erre, a hosszúra nyúlt alapos és szép előkészítést nem követte javaslat a cselekvésre, még kevésbé következett cselekvés. A kormánybiztos inkább az eszmék tisztázását idézte elő. Ugyancz jellemzi a kormánybiztos felmentése után szervezett racionalizálási bizottság működését is, amely sok mindent kezdeményezett. A kezdeményezések azonban nagyon sok esetben monográfiák megjelenésén túl gyakorlati eredménnyel nem jártak. Ebben a tekintetben utalunk arra, hogy például a községi igazgatás tehermentesítésére vonatkozó akció nem ment túl a helyzet feltárásán éppen úgy, mint ahogy a tanyai igazgatás rendezésére vonatkozó, különben túlságosan kompromisszumos javaslat sem válhatott jogszabállyá. Jellemző

ebben a tekintetben az is, hogy az alföldi városok az akkori belügyminiszternek a tanyaközpontok létesítésére vonatkozó 1927-es kezdeményezését teljesen figyelmen kívül hagyták.

Mindezen előzmények után a könyv a magyar közigazgatási reform további útjának első kérdéseként a közigazgatás korszerű megszervezését jelöli meg. Ennek a reformnak első lépése a főnökök megfelelő kiválasztása legyen, a reform egyetemes legyen, alulról felfelé haladjon, mert a nagyszabású reform tovább nem halasztható. Sürgeti a közigazgatás egységes vezetésének megvalósítását, a közszolgálati főnöki állás megszervezését, bár elismeri, hogy ennek jogi helyzetét, feladatkörét nehéz kijelölni, megállapítani. A közszolgálatnak egységes vezetésére a miniszterelnök mint a magyar közszolgálat feje hivatott. A belügyminiszter tulajdonképpen az önkormányzati élet irányításával a közigazgatási utánpótlás és továbbképzés vezetésével kimeríti hatáskörét. Fontos feladatok hárulnak a pénzügyminiszterre is, főleg a köztisztviselői szolgálati ügyek rendezése körül. Találó szavakat olvasunk a köztisztviselők és közönség viszonyának rendezéséről, azonban a könyv nem megy tovább az életbe át nem ment szolgálati utasítások és egyes külföldi rendelkezések ismertetésénél. Figyelmet érdemlő fejtegetései vannak a közhivatali munkának tisztviselői megítéléséről, az előléptetésekkel a koridősség és tehetség örök ellentétének megoldásáról, a cím- és rangkorságról, a célszerűbb munkabeosztásról és túldolgoztatásról, főleg azonban a túlzott központosításról.

Mindezek után felveti a kérdést, mi lesz közigazgatásunk korszerű szervezésének jövője. Az eddigi helyes, szép és nagy tudásra valló fejtegetések után az ember itt várna a feleletet a nagy kérdésre, azonban Mártonffy túlzott szerénységgel lefékézi önmagát. Megállapítja, hogy nem ködös célok tűz maga elé, nem vállalkozik a világmegváltó szerepére és kimondja, hogy a racionalizálás az lesz, amit abból a köztisztviselők alkotni, teremteni fognak, mert hiszen a köztisztviselőnek nemcsak a jog alkalmazása a feladata, hanem az is, hogy a jog hézagait felismerve javaslatot tegyen a jobb jogrend megalkotására.

Mártonffy könyve tehát olyan, mint egy ókori torzó, a szép testről hiányzik a fej. Nem a tudás vagy bátorság hiánya okozza azt, hogy nem hozakodik elő javaslatokkal, hanem talán az a körülmény, hogy hivatalos része lévén az előkészítésben, túlzottan is megőrizte a hivatali titoktartást, talán abban a vonatkozásban is, hogy a konkrét javaslat hiányára sem akart rámutatni. Másik ok talán az — és ez egyéniségéből folyik —, hogy túlságos önbírálatot gyakorol önmagával szemben és nem érezte magát elég erősnek arra, hogy egy nagy átfogó reform körvonalát könyvében megcsillogtassa. Könyve így is érték és jótett, hasznos eszköz mindazok számára, akik ebben a szerintünk sorsdöntő jellegű kérdésben tisztán akarnak látni.

Nehogy azonban könyve torzó maradjon és a szépen felépített testű szoborról hiányozzék a fej, úgy érezzük, tovább kell fejlesztenünk Mártonffy anyaggyűjtését és megállapításait. Valóban egységes, átfogó közigazgatási reformra van szükség, arra, hogy mint Concha mondotta: a magyar nemzet végre cselekvőképes legyen. Ezt a reformot a multba kell kapcsolnunk és a jövőbe kell ágyaznunk. A mult azonban a magyar századokat jelenti és nem azt a kevésbé szerencsés félévszázadot, amely a kiegyezéstől az összeomlásig terjedt és amely annyi magyar érték elkallódását, annyi kérdés megkerülését jelentette.

Igaza van Mártonffynak abban is, hogy a reformot alulról kell kezdeni, azonban hiba lenne, ha darabonként valósítanák meg. Minden gyakorlati ember tudja, hogy egy-egy fokozatban új rendszer megvalósítása akkor, amikor a többi hatósági tagozatok a régi rendszer szerint dolgoznak,

csak zavart jelentene és azt eredményezné, hogy a reformnak alávetett szervben is meghiúsulna a reform. Tehát egységesnek kell lennie a reformnak abból a szempontból is, hogy egyszerre kell megvalósítanunk.

A belügyminiszter megállapítása szerint is halaszthatatlan már a községi reform. Ennek a reformnak három vonatkozása van. Az első az, hogy a község főnökévé a szakképzett, főiskolai jellegű jegyzőt kell tennünk, esetleg más elnevezéssel. Viszont mentesítenünk kell mindazoktól a tennivalóktól, amelyek népvezetői hivatásában gátolják, elsősorban az adóügyi igazgatástól. A másik vonatkozás, hogy egységes községi igazgatási egységeket kell alkotnunk. Erre szolgál az, hogy bevezethetjük a kis falvak igényeinek kielégítésére az alközségi rendszert és a körjegyzőségeket tesszük meg községi igazgatási egységnek; de erre szolgál az is, hogy megszervezzük végre a tanyaközségeket és a tanyak világát el kell szakítanunk azoktól a városoktól, amelyek évtizedek óta hanyagolják el a magyar életnek ezt az ágát. A harmadik vonatkozás az, hogy a nagykorú emberek által vezetett községnek meg kell adnunk a háztartási önállóságot. A község költségvetéséért, gazdálkodásáért a község lakosai és képviselője felelnek: az előnyöket ők élvezik, a hátrányok alatt ők szenvednek. Teljesen téves elgondolás az, hogy a községtől távol vagy éppen Budapesten lehessen megállapítani azt, mi válik a községnek javára. Még nagyobb tévedés az a rendszer, amely egyrészt pótdólgazdálkodásra szorítja a községeket és megakadályozza hasznóhajtó üzemek létesítését, az illeték- és járadékulv érvényesítését, másrészt a pótdólszázalék mérve után ítéli meg a helyzetet. Kis adóalapú és szorgalmas községben a százszázalékos pótdó sem teher, a nagy pótdóalapú és tunya lakosságú község az ötvenszázalékost sem tudja elviselni. Elv legyen az, hogy költségvetésében és a fedezet megkeresésében a község szabad legyen; annál erősebb vizsgálat tárgya legyen a sáfarkodás, a zár számadás.

Már a tanyavilágról mondottakból folyik az, hogy városainkat felül kell vizsgálnunk és törvényhatósági városaink egy részét megyei várossá, a megyei városoknak többségét nagyközséggé kell átszerveznünk. Ha a községeknek megvan háztartási önállóságuk és szakképzett főnökük, ez nem jelenti a városi önérték megbántását vagy a közigazgatási színvonal leszállítását.

Gyökeres átalakulásra szorul a vármegye. Szakítanunk kell végre azzal a társadalmi illúzióval, hogy van olyan külön réteg, amely a vármegyei keretek kitöltésére képes. Ha nem hódoltunk volna be a liberalizmusnak, akkor ma is meglenne az 1848 előtti bene possessionatus nemesség, amely korszerűen kiegészülve a vármegyei élet vitelére alkalmas lenne. Ez azonban nincs meg: hivatalokba menekült roncsai nem ellensúlyozhatják a hirtelen meggazdagodottak rossz befolyását. A vármegye lényegében községi szövetség; annyit ér, amennyit a rajta levő községek szellemi és anyagi értékben termelni tudnak. A mozaikszerű törvényhatósági képviselő helyébe lépjen tehát a községi képviselőtestületek által saját kebelükből választott kisebb létszámú, életképes és az élettel összefüggésben levő törvényhatósági bizottság.

Ezt a vármegyét, ha valóban hívei vagyunk az önkormányzatnak, szintén önállóvá kell tennünk. Vármegyei testületi szerv vagy egyes hatóság határozatai ne legyenek fellebbezhetők állami hatósághoz; a kormány a törvényhatósággal szemben csak felügyeleti jogkörrel gyakoroljon. Meg kell szüntetni azt a lehetetlen állapotot, hogy a vármegyei tisztviselőket az állam fizeti; vissza kell állítani a vármegyei adóztatás jogát.

E sorok írója feltétlen híve a becsületes kinevezési rendszernek. A kinevezésnél is lehet a helyi kapcsolatokat figyelembe venni; viszont

a vármegye hegyes részéről a lapályos részre megválasztott főszolgabíróknak éppen úgy meg kell tanulnia új környezetének életviszonyait, mint az egészen idegennek. Ha azonban a törvényhozás meghajol a csak pár évtizedes szölamok előtt és fenntartja a választási rendszert, úgy véget kell vetni a mai kijelölési rendszer komédiájának és szabad választást kell engedni. Elég ha a kormánynak vétőjoga van az állambiztonsági vagy nemzetpolitikai szempontból aggályos megválasztott tisztviselővel szemben.

A főispánra mai formájában semmi szükség sincs. Ideális megoldás az lenne, ha a közigazgatást a pártpolitikától teljesen függetleníteni tudnók; ez azonban, mint ahogy e sorok írója más helyen is kifejtette, a gyakorlati életben megvalósíthatatlan követelés. A főispánnak egészen más hivatást kell adni: át kell szervezni ezt az állást tisztviselői állássá és az összes szakigazgatások főnökévé is kell tenni, mert ma ezek a szakigazgatók egymásról nem tudva rendelkeznek és egyoldalú szempontjaikat érvényesítik. Köz tudomású annak a jegyzőnek esete, akit hét szakigazgatási hatóság ugyanarra a napra hét különböző helyre rendelt ki. A közigazgatási bizottság az igazgatási ágak összhangját nem tudja biztosítani.

Nem szabad visszariadnunk a vármegyei területrendezéstől. A területi beosztást nem határozhatják meg középkori birtok- és közlekedési viszonyok, hanem a mai szükségletet kell figyelembe venni. Különben is a vármegyéhez tartozás tudata az egyszerűbb emberből jóformán hiányzik. A területrendezés veti fel azt a kérdést is, hogy a gondolatközlés és a közlekedés mai lehetőségei mellett egyáltalában van-e szükség járásra. Az olaszok erre a kérdésre 1926-ban nemleges választ adtak és rendszerük teljesen bevált.

Az önkormányzati igazgatással párhuzamosan kell átszerveznünk az ügynevezett állami igazgatást, vagyis a szakigazgatásokat. Itt is felmerül az a kérdés, van-e szükség járási szervre, hiszen például az állami tisztviselővé átszervezendő adóügyi jegyző községi keretben elláthatja a tennivalókat és a gazdasági felügyelői intézményt is le kell vinnünk a nagyközségekbe és körjegyzőségekbe.

A tagozatok megállapításánál fontosabb azonban az, hogy kíméletlenül irtsuk ki azt a lélek nélküli bürokráciát, amely a legtöbb szakigazgatási ágazatban érvényesül. Széleskörű ügyi szétpontosítás és a miniszteri tisztviselők ellenkező irányzatának letörése, egyszerű eljárási módok és gondos kiválasztás ennek a folyamatnak határjelző kövei. Nem lehet eleget emlegetni például azt, hogy míg a mi adóbevallásaink, kivétési rendszerünk, adófőkönyveink áttekinthetetlen zűrzavart jelentenek, egyes német államok ezt a problémát már a háború előtt sikeresen oldották meg.

A szervezettel párhuzamos legyen az eljárás reformja. Eljárási szabályaink a polgári és büntető perrendtartást utánozzák, pedig azoknak egész más a rendeltetésük és figyelemmel kell lennünk arra is, hogy a jogvita ügyek is a közigazgatás működésének csak egy kis töredékét teszik. Az eljárás rendjében vissza kell tükröződnie annak, hogy a közigazgatásnak nem legfontosabb, hanem csak esetleges feladata a jogszabályok végrehajtása: a közigazgatás a közfeladatok megoldását jelenti.

Ennek a hatalmas munkálatnak megindítására, vezetésére és végrehajtására valóban csak a miniszterelnök lehet alkalmas. Az eddigi reformkísérletek részben azért hiúsultak meg, mert a szakigazgatások saját miniszterüket ellenük hangolták és törekvésüket siker is koronázta. Annyi mindenre rendeltünk már ki kormánybiztost; a miniszterelnök felelőssége mellett és felügyelete alatt korlátlan hatalmú kormánybiztosnak kell a reformot előkészítenie és végrehajtania. Ez nem érinti a minisztereknek a folyó ügyek vitelére terjedő miniszteri felelősségét amely elv különben is érvé-

nyesülne azzal, hogy a kormánybiztos a miniszterelnök felelőssége alatt működne.

Az alapfeltétel tehát az, tudunk-e találni elméletileg és gyakorlatilag egyaránt képzett, nagyvonalú, erélyes, elfogulatlan, előítéletmentes, a köz-igazgatás társadalmi, gazdasági hátterét és lélektani folyamatát teljesen ismerő embert, aki mint magyar Drews a miniszterelnöknek rendelkezésére álljon és a sok szóvita, meddő szalmacséplés után végre tettekre váltja a kormányzat reformakarátát.

WEIS ISTVÁN

FRANCIA TANULSÁGOK

AKI A FRANCIA NEMZET lelkületét alaposan meg akarja ismerni, vesse le először mindazt, amit magyar vagy külföldi, akár francia újságokban a franciákról olvasott és véleményként magában kialakított. Hagyjon el minden előítéletet, álljon a francia társadalom forogtagába és figyeljen. Menjen el gyárakba, a műhelyasztalok mellé, a Bretagne középkori lehelletű csipkedíszes világába, járja végig Normandia lankás tájait, menjen Lille-be a bányászok közé, járja be a francia Szavoja égbenyülő hegyei közt meghúzódo kolostorokat, a Massif Central festői tájait, hallgassa meg a Provence lelkéből fakadó cicerone énekét az avignoni pápavárban, lelkében élje át egy lourdes-i esti processzió áhítatát, menjen el és tanuljon népi hagyománytisztelést a bayonne-i baszk múzeumban, menjen halászni a Saint-Jan-de-Luz-i halászokkal, térdeljen le a poitiersi Szent Annatemplom román ívei alatt, járja végig a Loire-menti francia történelmet, szívja tele a lelkét a chartres-i katedrális gót imájával és árássza szét magából minden lelki kincsét Rouenban az orleans-i szűz máglyája helyén. Beszéljen munkással, földművessel, művésszel, gyárossal, diákkal, mindenkivel, úgy hogy gondolkozásában hozzájuk hasonulva meg tudja érteni, amit ezek az emberek a francia lélekről, a francia nagyságról, a francia szabadságról, a francia társadalomról mondanak.

Milyen más képet kap az ilyen franciakutató a francia nemzetről, annak minden belső és nem egyszer kihasználatlan lelki értékéről, mint az, aki csak az újságok beállításából ismeri, helyesebben félreismeri a napi politikától elvonatkoztatott franciakat...

De még ahhoz is, hogy a közelmúltban lezajlott és jelenleg elült francia szociális forradalom hátterét megértsük és horderejét felbecsüljük, ismerünk kell mindennek gyökerét, a francia szabadságfelfogást, amelyről sokszor azt szokták mondani, hogy azonos a magyarokéval. Kétségtelen, hogy a múltban vallott magyar szabadságfelfogás sok vonásában egyezett a franciával. Ma már azonban azt kell mondanunk, hogy a szabadságról vallott magyar felfogás határozottan távolodik a franciákétól, bár ez a fogalom itt is átalakulóban van. A francia szabadságfelfogás a nagy forradalom szülötte. Ha találkozunk is már ettől eltérő felfogással, Franciaországban a változás még nem nagyon tudatos. A nemzetközi események e változást feltétlenül siettetni fogják. Ez a haladás azonban legfeljebb lelki átalakulást jelent majd befelé, de külső elismerését a megcsontosodott nézetek miatt nem igen várhatjuk.

Az átlagfrancia az egyén szabadságát az „én”, helyesebben az „enyém” lényegében látja. Az egyént a társadalom mellett, avval párhuzamosan képzele el. A francia egyéni szabadságfogalom a gazdasági és szociális bajok nemzeti értékű orvoslását sokáig akadályozta, sőt még ma is erősen akadályozza. Ezeket a gazdasági és szociális bajokat a liberális gazdasági rend okozta, épúgy, mint más hasonló gazdag vagy szegény országban. A hivatásrendi és általában a kollektív érdekvédelmi szervezkedésnek Franciaországban egy évszázad óta való folytonos, elvi alapú akadályozása az osztálytagozódást fokozta és a társadalmi egyensúlyt 1936 tavaszára, a világgazdasági válság segítségével teljesen felborította.

Az osztályalapon szervezett tömegek nem a közösségépítő fegyelem alapján álltak. Az idegen bomlasztó propaganda tern. ékeny talajra talált és a francia társadalom sorai közt nagy sikerrel tágította a rést. A liberális elven felépülő francia állam 1936-ig komoly és tervszerűen felépített reformot még csak szükségesnek sem látott. Számos orvoslásra váró szociális probléma, társadalmi szétforgácsoltság, osztályalapú szervezkedés, idegen érdekekben működő idegen bomlasztó erők működése, a gazdasági válság okozta munkanélküliség; ez volt a francia társadalom helyzetképe 1936 tavaszán. Ezek voltak azok az erők, amelyek az 1936-os évben készülő vértelen szociális forradalmat egyöntetűen sietteték. Ehhez járult még az építés alatt álló nemzetközi kiállítás, amely a forradalmasított munkásság kezében nagyszerű harci eszköznek bizonyult.

Ennek a forradalomnak tudatos előkészítése nem szerves, az egész nemzetet minden vonatkozásában átfogó és nem kellő gyakorlati alappal bíró elgondolás szerint történt. El kell viszont ismerni, hogy az első népfront (Blum-)kormány törvényhozási munkatervében bizonyos sorrendet és tervszerűséget lehetett találni. Hogy a kormány ettől az előre meghatározott munkatervtől kénytelen volt eltérni, azt a minden körülményre kiterjedő figyelem hiánya, a doktrinér elvekhez való abszolút ragaszkodás, valamint a tömegek szervezetségének és fegyelmének hiánya okozták. Az elégedetlen és felizgatott tömegek zavargása, a folytonos sztrájkfenyegetések és a kiállítás építkezésének akadályozott üteme, a rendszert felborították, az eljárást kapkodóvá tették és számos gazdasági bajnak, bizalmatlanságnak, külpolitikai balsikernek lettek okozói.

Az osztályokra tagozódott francia társadalom bizony sok erkölcsi mételey melegágya volt. Gondoljunk csak a Stavisky-pörre, mint e mételey legpregnansabb kifejezőjére, amely a jóérezésű franciák lelkében olthatatlan tisztítási vágyat gyújtott. Az ilyen ügyek világviszonylatban is nagy port vernek fel és rengeteget ártanak egy országnak. Nagyon helytelen volna azonban egy ilyen ügyből kifolyólag az egész nemzetet elítélni. Politika, közéleti tisztaság és népi értékek nagyon távolálló és túlságosan általánosító fogalmak ahhoz, hogy egy nemzetről, az ezeket érintő egy-két jelenségből ítélve, helyes képet kaphassunk.

A Stavisky-ügy kirobbanásakor a Tűzkeresztes-mozgalom nagy erőre kapott (1936 január). Ez a mozgalom körülbelül a magyar Vitézi Rend és a Frontharcos Szövetség között állt. Amely mértékben ez a nemzeti irányú és napi politikával egyáltalában nem foglalkozó mozgalom fejlődött, úgy erősödött vele szemben a baloldali munkásságra támaszkodó szindikátustábor, francia néven Confédération Générale du Travail. Ez a szindikátustábor erejét annak köszönheti, hogy a szemben állott szocialista és kommunista munkásszindikátusokat 1936 elején egyesítették.

Ez az egyesítés, továbbá a népfront parlamenti választási győzelme (1936 május vége), valamint az 1936 májusi sztrájkok a Confédération Générale du Travail politikai hatalmát nagyon megnövelték, sőt az első